

Розділ четвертий.
ПРОБЛЕМА «ЦЕРКВА – МАЙДАН»
В ЇЇ ОСМИСЛЕННІ

**4.1 *Анатолій КОЛОДНИЙ.* МАЙДАН ЯК ОСЕРЕДДЯ
 УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ РЕЛІГІЇ**

Здавалося б, що нині у з'ясуванні співвідношення таких суспільних виявів, як Церква і Майдан особливої складності для науковця, а то й буденно мислячої особи, немає. Церква у широкому розумінні цього феномену як релігійної організації, а не у вузько-православному, що нібито є лише йому належна інституція, була у різних її конфесійних виявах присутня на Майдані, а нині, хіба що за винятком спільнот *неукраїнської* Української Православної Церкви Московського Патріархату, вірмен-григоріан, адвентистів сьомого дня з їх євроазійською зорієнтованістю та деяких спільнот мусульман, рідновірів (прибічників, скажімо, українозрадливого Куровського), знаходиться разом із українськими бійцями в одних окопах у їх боротьбі на Сході країни з російсько-фашистськими загарбниками і донецькими сепаратистами.

Але це на перший погляд. Бо ж при з'ясуванні змісту співвідношення феноменів *Церква-Майдан* ми мусимо вийти за межі конфесійних кордонів, увійти, я б так сказав, дещо в іншу – в *громадянську площину* буття релігії, різних її віросповідних спільнот.

Всі учасники Майдану як Революції Гідності, незалежно від їх конфесійної належності, були певні в бутті Бога, визнавали його промисел у світі. Це вони засвідчували, зокрема, колективним співом нашого духовного гімну «Боже Великий, Єдиний, нам Україну храни». Бог відтак поставав «єдиним», спільним для всіх різноконфесійних майданівців. При цьому визначався і об'єкт його охоронного промислу – Україна, її народ, незалежно від національної і конфесійної належності його представників.

Визнаючи Україну найдорожчою – «понад усе» – святиною, майданівці до складових цієї святості відносили її Гімн, Прапор, Герб. При цьому зовнішні ознаки специфіки конфесійної належності кожного зокрема виявлялися якимись неістотними. Головним поставало те, що об'єднувало вірян всіх конфесій – православних, греко- і римо-католиків, протестантів у їх різних конфесійних виявах, харизматів, мусульман та іудеїв, рунвірів і рідновірів. Наголосимо: *те, що об'єднувало*. Це єднання вони знаходили в майданівських храмах – Наметах моління, у сприйнятті виконання гімну «Ще не вмерла Україна» як колективної молитви.

Щонедільні Майданівські віча ставали своєрідними всеукраїнськими Богослужіннями. Якась внутрішня сила-потяг змушувала кожного киянина щонеділі йти на них, навіть кожного щирого українця приїздити в цей день до Києва. Ми не могли не приходити на ці віча, не могли не бути при цьому гордимися за свій народ, який проснувся зі своєї тривалої історичної сплячки, самоідентифікувався, і водночас не бути стурбованими нашим майбуттям, яке дещо легко могли відвернути від очікуваної нами національної долі або ж тодішні державні можновладці, використавши для цього під час перемовин із «людьми сцени» якусь, як гарантію, словесну обіцянку, або ж підтягнуті до Києва армійські підрозділи. Останнім міг протистояти, як сила, лише об'єднаний в єдиному помислі народ, народ, який скандував «Смерть ворогам!» і готовий був віддати за цю їх смерть навіть своє життя. При цьому тодішня влада усвідомлювала, що здолати півторамільйонну народну масу, зібрану Майданом, навіть танкам їй не під силу. До того ж, армія у спосіб мовчання виявила свою солідарність із повсталим українським народом. За Януковичем була лише півмільйонна міліція і промосковськи видресировані кадебісти.

Не мовчали в ті дні й міста і села країни. Київ одержав могутню підтримку місцевими майданами практично у всіх регіонах країни. На захист Українського Майдану став увесь цивілізований світ, наша діаспора. Згадаю принагідно тут Донецький Майдан, який збирався, незважаючи на вовчу протидію йому, щодня аж до часу прямої загрози життю його учасників. З вірян тут були українські православні і греко-католики, віряни із спільноти В. Падуна – Української Християнської Євангельської Церкви, муфтія Саїда Ісмагілова – Духовного Управління мусульман України Умма. На Донецькому Майдані були й наші колеги-релігієзнавці, очолювані Ігорем Козловським. І це на відміну від нами випестуваних докторів Глушака з Севастополя і Волошина із Донецька, які стали вірними служаками антиукраїнських структур.

Незбагненим дивом виглядала самоорганізація Київського Майдану – чітка і злагоджена робота всіх його служб, цілодобово діюча самооборона та інформаційне забезпечення, дотримання умов мирного протесту, налагоджене регулярне харчування й забезпечення водою й дровами, виявлення високого морального духу і поведінки кожного, хто ввійшов у цю велику самосформовану україноцентричну сім'ю.

Не раз лунало то в одному, то в іншому куті Майдану: «Слава Україні!» чи «Україна понад усе!». Але все ж було дещо тривожно за майданівську долю із-за нашого незброєного протистояння півмільйонному загону «беркутні». Хоч в душі водночас жила впевненість в можливості здобути зрештою для України очікувану перемогу над Московією. Зброєю майданівців стала бруківка і палаючі автопокришки. Було добре забарикадовано всі в'їзні вулиці до центру протесту,

а їх аж дев'ять. В контексті самооборони площа Незалежності тому була надто незручною.

Майдан переконав, що революційний народ – то могутня сила! То ж і боїться московський диктатор Володимир Путін (та й не тільки він), що й до нього дійде черга, що він може повторити долю Чаушеску і Каддафі, долю Януковича. Але якщо останній ще набув притулок у Москві, то Путіну тікати буде вже нікуди. Як у нас кажуть, собаці буде собача смерть. Але чи буде? Росіяни люблять диктаторів, роблять їх напівбогами, сакралізують, а святого ж, із-за їх високої забобонності, впевнені, що треба шанувати незалежно від того, яким він є. Згадаймо Жовтневу революцію 1917 року. Її зорганізували й провели лідери-євреї. Після їх зрештою усунення від посад у владі росіяни стали виявляти своє покаєння останньому царю Миколі II, висвятивши його і всю його родину, вознісши вшанування його на рівень ледь не Спасителя Ісуса Христа, закликаючи до відродження не лише Московської імперії, а й самодержавства.

Із сцени Майдану щодня, з самого ранку, звучали молитви, виголошені служителями різних конфесій. Вони стояли поруч на цьому майданівському вівтарі, не виявляючи навіть у словесному вираженні якусь свою відмінність від іншого з іншої конфесії, не рекламуючи її. Тут взагалі *іншого* не було, бо ж всі були єдині у сподіванні на щасливе майбуття України, у своєму бажанні його здобувати в нерівній боротьбі із озброєною силою влади олігархів і диктаторів-можновладців.

Фактично першим щодня на сцену Майдану виходив відомий українозорієнтований православний єпископ Володимир (Черпак). Поруч з ним ми бачили єпископа з Римо-Католицької Церкви Станіслава Широкоградюка, протоієрея з Греко-Католицької Церкви Олексу Петріва. Тут був архієпископ із Київського Патріархату Євстратій (Зоря). Подеколи на сцені Майдану з'являвся протоієрей з Православної Церкви України Московського Патріархату Георгій Коваленко, практично відсторонений нині в цій Церкві, певне за його українськість, її главою Онуфрієм, від всього, що мав за часу митрополита Володимира (Сабодана) як керівник прес-служби УПЦ МП. Біля входу до поштамту стояла палатка-молільня протестантів, роздавали свої листівки рунвіри. Україномовний Новий Завіт дарувала місія Емануїл.

Кожний майданівець не турбувався збереженням свого життя, думав не про своє особисте безсмертя, а про безсмертя України, ладен був навіть своєю смертю завоювати їй світле майбуття, сподівався на те, що зрештою, десь після трьох з половиною століть московської неволі, українському народу «усміхнеться доля». «Душу й тіло ми положим за нашу свободу», - співали ми щодня по декілька разів ці слова нашого Гімну, вкладаючи в них глибокий утаємничений зміст свободи: смерть за Україну не була для нас страшною. Ми сповна були готові до неї. Саме в можливості й такого варіанту завершення особистого життя, навіть через свою жертвність, кожен майданівець віднаходив своє безсмертя.

Саме цю думку ми проголошували, відповідаючи словами «Героям слава!» на заклик «Слава Україні!». При цьому героями для нас поставали не лише ті, хто в минулі роки-століття загинув як борець за вільну Україну, а й ті, які за її світле майбуття боролися і гинули на Майдані. Майданом ми відповіли на прохання Тараса «пам'яніте незлим, тихим словом».

Що б там не говорили про Правий сектор чи приписували йому, але саме він, як знаю, виявився найбільш підготовленим до силового протистояння з антимайданівцями. Без нього ми перемоги не змогли б. Правосекторівці для неї мали й заздалегідь належно приховану зброю, а не лише наявну в кличківців чи яценюківців зброю язика, порошенківське пусторікування. Правосекторівці – це українські націоналісти, для яких Україна – «понад усе». Жертви Майдану починалися і зростали саме з їх рахунок. Вони були (та й є разом із свободівцями) безстрашними, зорієнтованими на доведення майданівської революції до повного завершення. Саме тому їх так боїться і прагне ліквідувати як самостійну силу новосформована неоолігархічна українська влада Порошенка-Яценюка, для якої вже забувся використаний нею Майдан, побратим по руху україно-революційна «Свобода», відторгнута Радикальна партія. Саме ця нова влада, закриваючи Революцію Гідності, із остервенінням ліквідовувала майданівські сліди-святині. У самоскиди викидалися громлені тими ж Кличком найнятими спортсменами-тітушками палатки, щити, барикади, сцена, одяг і особисті речі протестувальників, яким може й ніде було жити. Навіть українські прапори і фотомонтаж Героїв Небесної Сотні летіли в кузов грузовика. Невідомо як і з чиеї волі було розпущено Всеукраїнське об'єднання «Майдан» (маю його Посвідчення за ф 136610), яке могло б постати гарантом дотримання і виконання самопосталеною післямайданівською владою орієнтирів Революції Гідності. «Майдан» і далі міг би слугувати куратором щонедільних чи щомісячних всеукраїнських віч, які б могли б підказувати владі як треба слідувати майданівським шляхом. Віча ці могли б й надалі збирати конфесії країни й утримувати їх в руслі українського відродження й розвитку. А так вони знову розбрелися по своїх загомінках, інші для них є інші, а не складові єдиного, складові Української Громадянської Церкви. Легко здалися новій олігархічній владі, продавшись їй, куратори Майдану Парубій і Кубів. У Верховній Раді вже чуємо образливі випадки проти майданівців, маємо нехтування ними.

І все ж смерть Небесної сотні для нас матеріалізувалася в здобуття Україною перемоги над владою тирана Януковича і його Партії-банди регіонів, в утвердження буття демократії на її теренах, в набуття можливості ввійти в європейський цивілізаційний простір, приступити до розбудови *саме української* України.

Молитва на Майданівському віче була водночас і закликом до покарання: «Смерть ворогам!». Щодня словами: «Згинуть наші

воріженьки як роса на Сонці, запануємо і ми, браття, у своїй сторонці» ми висловлювали есхатологічну перспективу нашого національного світобачення і здійснення національного очікування. Шкода лише, що новоолігархічна влада дала можливість цим «воріженькам» відповісти за коєний ними гріх щодо України, її народу, навіть приютила декого з них у своїх кабінетах. Серед «грішників» у неї постають ті, хто здобув перемогу Майдану, хто перший підставив свою голову під кулі вояків Москви й сепаратистів, хто продовжив Майдан на фронтах Сходу України. Іловайськ, Донецький аеропорт, Дебальцево – це ті м'ясорубки, де із-за бездарності, а чи ж свідомого умислу, нової влади залишили своє життя тисячі майданівців.

На Майданівських вічах з'являлася однодумність не лише у представників різних конфесій, а й навіть у віруючих і невіруючих. А це тому, що святинями сформованої Майданом *громадянської релігії* поставали не ті вияви вірувань, які різнять людей світоглядно чи конфесійно, а ті, повторюся тут, які були спільними святинями для звершителів Революції Гідності. Майдан став своєрідним понадконфесійним Храмом-Церквою. Апостолом в ній був Тарас Шевченко, портрет якого, як вшанована словом і квітами ікона, стояв на сцені. Незнаний мені митець з привезеної на дрова дерев'яки навіть вирізьбив скульптуру Кобзаря, яку ми сприймали за святиню і вклонялися їй. На Майдані ми вчилися бути українцями, до сліз раділи нашій однодумності й могуті, вірили в нашу перемогу й ладні були йти на самопожертву у боротьбі за свою свободу.

Пригадую, як ми 19 лютого м.р. йшли мирною ходою по Інститутській до Верховної Ради з низкою чітких вимог до влади. Не дійшли: беркутня перегородила нам дорогу машинами. На нас стали кидати димові шашки, вибухові пакети, в нас стріляли снайпери із криш будинків, а ми – **йшли і йшли** з вимогами європейського вибору, демократизації суспільного життя, української розбудови. Пластмасова куля снайпера влучила у нашого великого українолюба професора Олександра Сагана. З метою певне збереження мене від можливої атаки беркутні мої колеги веліли мені йти в глибину Майдану. І тут перед очима моїми стоїть у всій своїй могуті наш відділенівський професор Віталій Шевченко, який, залишивши нас в тилу площі, сміливо пішов в бік спричиненої беркутнею майданівської заграви, щоб підтримати оборонців Майдану, виявити допомогу пораненим, виносити їх з Інститутської до машин «швидкої», які ширяли одна за одною у бік Михайлівського монастиря. Разом з Шевченком виявила бажання бути «на потребі» наша самовіддана Оксанка Горкуша, та, що й нещодавно відправлялася в зону АТО слугувати психологом-реабілітатором. Україна для неї – мати, Герої Майдану – її рідня.

Певне на все життя збережуться в пам'яті ті тривожні миті, коли вирішувалося питання: *хто кого?* В ці години Михайлівський собор,

святиня Церкви Київського Патріархату, вдруге практично засвідчив свій статус оборонця долі українства. В ньому знаходили захисток поранені і літнього віку майданівці, тут були і польова лікувальня, і годівниця. При цьому з дзвіниці монастиря лунав незупинно тривожний гул його дзвонів, в храмі коїлося безперервне Богослужіння. Все це робилося з веління і благословення невовзвеличеного в Герої України Президентом Порошенком Предстоятеля УПЦ Київського Патріархату Філарета.

Майдан Незалежності – це центр столиці України. З днів Революції Гідності він для нас став сакральною місциною, духовним схроном Небесної Сотні. На ньому можуть відбуватися відтепер лише величні загальноукраїнські заходи, а не гуляння типу януковичівських «йолок». Останні перенесли на Софійський майдан, хоч і там їм із-за наявності поховання Великого Українця Патріарха Володимира (Романюка), гадаю, не місце. Це питання можна вирішити перенесенням праху владики на територію Софії і утворенням там Пантеону видатних українців. Масовки всеукраїнського значення можна проводити на Михайлівській площі, яка стала символом величі духу українців, їх переможної ходи і жертвності.

З часу подій Революції Гідності саме слово «Майдан» стало сакральним. Воно постає тепер своєрідною візиткою України у всьому цивілізованому світі. По бульвару Небесної сотні, який починається з Майдану, вже не можна пройти без плачу душі і водночас гордості за наш український просин до історичної творчості, за здобуту нами перемогу.

Сформована Майданом *громадянська релігія* була *Києвоцентричною*. Саме тому російський Гітлер, це б то Володимир Путін, своїм прагненням з возвеличення події хрещення князя Володимира нібито в Херсонесі, а не в Києві, прагне применшити історичне значення української столиці, утвердити якесь *Кримоправослав'є*, нівелюючи цим значення хрещення наших предків у водах Дніпра, знецінюючи так звану «Київську купіль», бо ж нібито, окрім неї, були й інші, рівнозначні їй «купелі» – Новгородська, Суздальська та ін. Москва в такий спосіб стає, за Путіним, особливо після краху Візантійської імперії в XV столітті, центром світового православ'я, «Третім Римом». За заслугу приєднання Криму до Росії, «повернення» їй Херсонеської святині, розташованої в Севастополі, вже дехто із Церкви Московського Патріархату навіть пропонує «Владимира Путина», «второго Володимира» ще за його життя вознести у святі. В Росії вже навіть появилися ікони Володимира Переможця.

В дні Революції Гідності приходилося щодня бути на Майдані. Він знаходився по моїй дорозі на роботу і повернення з неї. Спустившись з Трьохсвятительської на Майдан, якась невимовна утаємничена сила тримала тебе на ньому, не хотілося йти додому. Вночі не спалося, постійно тебе мучило питання: «А як там?». Протягом ночі просинався декілька разів за спеціально виставленою годиною дзвінка будильника і вмикав телевізор, очікуючи від нього останніх вістей (і чомусь лише

чогось тривожних). У приміщенні нашого Інституту філософії (а він на Володимирській гірці) в ті революційні місяці знаходився молодіжний штаб Майдану. При цьому прийшлося тоді постійно приймати у себе в квартирі на ночівлю 5-8 молодих майданівців, яких приводив син Єгор, що днював на Майдані. Це були переважно студенти львівських вузів. Але різниця у нашому з ними віці, суспільному статусі при цьому не відчувалася. Як майданівці, ми були одnodумцями, скажу ще так, одновірцями.

* * *

Проте по-різному відгукнувся Майдан в баченнях і користанні його перемогою різними конфесійними спільнотами України. Не всі, хто з тобою в ті дні був поруч по праці, сприймав Майдан, вболівав за перемогу його ідеалів. Ворогів Революції Гідності, наших прагнень розбудувати українську Україну ми знаходили тоді й знаходимо і нині серед навіть близького оточення в місцях праці і проживання. У таких блукає формула якогось абстрактного *миру*, а то й «любові до ворога», що висловив в одному із своїх розмірковувань навіть греко-католицький єпископ з Риму Діонісій Ляхович, якого я раніше, як філософа-онтолога, надто цінував. Подібні не тільки особисті, а й активно пропаговані на увагу громади вірян сентенції чуємо із храмових кафедр, читаємо в конфесійній періодиці Московсько-Православної Церкви України. І це для них проходить безкарно! А це тому, що у нас інколи статус «священника» чи «пастора» служить нібито якоюсь охоронною засторогою-перешкодою від притягнення цих осіб до судової відповідальності за їх ворожу щодо України діяльність, за їх антиукраїнськість, за нехтування ними долею того народу, з кишені якого вони виужують на своє буття «подаяние».

А між тим той же «священник» чи «пастор», згідно Конституції України, є водночас і громадянином нашої країни, а відтак на нього поширюються всі вимоги до його громадянського статусу. Скажімо, митрополит Агафангел з Одеси є духовною особою, але ж він водночас є й громадянином України за прізвищем *Савін*. За свою багаторічну антиукраїнську зорієнтованість у своїй священничій діяльності він мав би вже давно відповісти перед українським правосуддям. Можливо що його, а він росіянин за національністю, варто було б вже давно відправити, як подарунок, до пана Путіна, який закликає своїх земляків із закордоння зголоситися і їхати освоювати далекі Сибірські простори. Правда, чогось владики-русаки не спішать скористатися запрошенням свого царя Московії.

Подібним до Агафангела є й владика Іоанафан з Тульчина. Але він «русский», а ось кримський владика Лазар (родом він з України і за прізвищем Швець) виявив себе відвертим новоросом, зрадником свого народу, а міг би, на знак протесту проти окупації Московією Криму, відмовитися від своєї посади в Церкві Московського Патріархату

і попроситися до Константинополя або ж перейти до Церкви Київського Патріархату. Якщо Кримській єпархії УПЦ КП патріарх Філарет заборонив реєструватися за російськими законами, то малорос Лазар виявив свою васальську відданість путінівській колоніальній владі. В новому Статуті релігійної організації «Симферопольская и Крымская епархия», схваленому з подачі митрополита Лазаря, значиться, що вона «является самоуправляемой частью Русской Православной Церкви (другое наименование – Московский Патриархат)» і «осуществляет свою деятельность в юрисдикции Русской Православной Церкви в соответствии с Уставом РПЦ... Епархия соблюдает законодательство Российской Федерации».

Те ж саме (а то й більше) можемо сказати і про митрополита Онуфрія – Предстоятеля УПЦ Московського Патріархату. На ньому, як керівнику державою зареєстрованої громадської інституції, лежить вся відповідальність за те, що ця Церква (подібно, скажімо, до суду притягнутої через свого генсека Компартії України і офіційно забороненої Верховною Радою) творить у світській сфері, виступаючи в діях декого з її кліру і біляцерковних спільнот-братств фактично проти незалежності нашої країни і настирливо ратує за відродження якоїсь «исторической Руси», за входження України в якийсь «русский мир», новий Союз з Московією – країною-агресором, країною-колонізатором, мовчки сприймаючи оцінки своїм керманичем – Московським Патріархом Кирилом Президента Росії В. Путіна ледь не як Богом дарованого вождя (свого часу ця Церква так говорила і про Сталіна).

Офіційно зареєстровані в нашій Україні Церкви – Київський Патріархат, Православно-Автокефальну та Греко-Католицьку – московські православні у своїх храмах подеколи подають як ледь не якісь профашистські формування, чим сприяють розпалюванню міжконфесійного протистояння в нашій країні, служать ворогу українства. За таку діяльність Орест Володимирович Березовський (цебто владика Онуфрій) разом із керованою ним Церквою підпадає повністю під чинне українське правосуддя, мав би бути притягнутим навіть до кримінальної відповідальності, що нині ми маємо із Компартією. Пора вже перестати зважати на рясні і клобуки тих, хто, прикриваючись цим, служить віковому ворогу українців – москалю.

Із амвонів всіх храмів УПЦ МП в Україні в майданні і післямайданні дні, з гасел Хресних ходів, організованих Церквою в різних містах країни, насамперед в Києві, звучить туга за Російською імперією, бо оздоблені ці заходи портретами останнього царя російського Миколи II і чорносотенськими гаслами «Самодержавие – Православие – Народность». При цьому виголошуються антиєвропейські і антиукраїнські проповіді, звучать заклики навіть до непокори владі. Все це в деталях розписує московсько-православна газета «Мир», яка видруковується в Дніпропетровську і чомусь належно не оцінюється ні СБУ,

ні новоутвореним Міністерством інформації України, хоч вони про це знають.

В окупованих Росією Криму і на територіях Донбасу Московсько-православна Церква була проголошена сепаратистами ледь не державною, а відтак і єдинозаконною для діяльності. Водночас з'явилися заборони самопроголошених тут властей на діяльність на підвладних їм теренах інших християнських конфесій – непромосковських православних, протестантських, харизматичних, рідновірських, деяких мусульманських управлінь, організацій східних релігій тощо. В Криму, за прикладом Росії, ввели заборону на вільне поширення мусульманської літератури, налагоджено тотальний контроль за діяльністю мусульманських інституцій, діячів конфесії. На заміну Духовному Центру мусульман Криму (Євпаторія) почав діяти якийсь Таврійський муфтіят, що виявляє свій намір на входження в ДУМ Російської Федерації. Фактично заборонена діяльність Церкви Київського Патріархату. Її приміщення передаються під поселення російським військовикам. Вимушено виїхали з Півострова священники Греко-Католицької і Римо-Католицької Церков.

В утворених за сприяння Росії на Донбасі двох незаконних «республіках» – Донецькій і Луганській - Московська Православна Церква проголошена єдиноможливою тут конфесією. Здійснено погроми громад Церкви Київського Патріархату і Греко-Католицької Церкви. Практично не можуть діяти із-за погромів і навіть наявних вже вбивств пасторів протестантські і харизматичні спільноти, інші конфесійні організації (в тому числі і мормони, яких оцінюють тут як американських агентів). Вимушено виїхали з Донецька Духовне Управління мусульман України Умма, мусульманська громадська організація «Арраїд». Взагалі виїхали єпископи християнських (окрім УПЦ МП) Церков. Віряни інших, окрім Московського Патріархату, конфесійних громад якщо й збираються на моління, то переважно у своїх домівках, бо ж в їх Домах молитви, храмах після їх пограбування частіше всього поселилися російські найманці, бойовики-сепаратисти. Така діяльність новоутворених властей т. зв. ДНР і ЛНР щодо немосковсько-православних не знаходить засудження з боку визнаної тут офіційною Церкви Московського Патріархату. Більше того, вона всіляко обстоює концепцію «руського мира», «исторической Руси», активно веде боротьбу за допомогою сепаратистів з діяльністю на Донбасі інших, окрім її, релігійних громад, перебирає собі їх культові приміщення. Сепаратисти навіть утворили на Донбасі якийсь свій православний військовий підрозділ, що зветься «Русская православная армия». Все це діється при негласній підтримці митрополита Донецького УПЦ МП Іларіона (Шукало) і Луганського.

Українська Православна Церква, очолювана митрополитом Онуфрієм, сприймає все, що коїться на Донбасі і в Криму мовчанкою, бо ж її післясабоданівське керівництво відкрито виявляє свою прихильність до концепції «руського мира», а відтак є явно промосковською

інституцією, спільнотою, яка всіляко стоїть на перешкоді входженню України в Об'єднану Європу, утвердженню її державної самостійності, формуванню української духовності. І в цьому чогось дивного немає: антиукраїнськість в природі О. В. Березовського. Ще коли десь в 1991 році тодішній глава УПЦ митрополит Філарет разом із Помісним собором Церкви звернувся до Москви з проханням про надання цій Церкві автокефалії, то єдиний, хто виступив тоді проти такого прохання, був єпископ Онуфрій. Для Ореста Володимировича Голодомор 1932–1933 років – не геноцид, а покарання українців за їх забуття Бога («катюзі по заслугі» – казав він).

Відтак чекати від Онуфрія як недоукраїнця чогось іншого, як усунення українських орієнтацій в діяльності УПЦ МП, було не варто. Виступаючи в січні цього року під час освячення місця під будівництво храму в с. Зазим'є під Києвом, Орест Володимирович національну належність і політичні уподобання людини назвав гріхом. Тоді може він дійсно і не є українцем, бо ж називати себе українцем, згідно логіки міркувань чи недоміркувань Березовського, то коїти гріховну справу, а він від неї прагне бути подалі. У цьому Орест Володимирович стовідсотково нагадує свого нинішнього патрона Патріарха РПЦ Кирила (Гундяєва), який ніколи і ніде не засвідчує свою мордовську національну належність, хоч своє національно виявлене прізвище не поміняв.

При виявленнях національної належності главарів УПЦ МП, їх національних орієнтацій слушною могла б бути пропозиція владики Євстратія із Київського Патріархату. Він пише: «Вважаю, що замість багатьох виправдань сумнівної ширості керівництва УПЦ МП, які покликані рятувати залишки репутації Московського патріархату в Україні (УПЦ МП), митрополиту Онуфрію та іншим керівникам цієї Церкви достатньо дати просту та однозначну відповідь лише на кілька питань: Чи вважаєте ви, що росіяни і українці – один народ? Чи вважаєте ви, що для України краще бути частиною Росії? Чи вважаєте ви Крим окупованою російськими військами частиною України? Чи вважаєте ви Росію агресором щодо України (так як це визначено постановою Верховної Ради України)? Достатньо почути від м. Онуфрія, м. Антонія, м. Августина (головного капелана від Московського Патріархату) та інших чільних ієрархів «так!» або «ні», без всякого «з одного боку...з іншого боку», «так, але...» і більше нічого не треба говорити» (Написано у Фейсбуці 12 травня).

Що стосується діяльності підвладної нині владиці Онуфрію Церкви, то, повторимося, знаємо, що на окупованих територіях священнослужителі УПЦ часто відкрито підтримують сепаратистів, в їх храмах знаходили склади зброї, із дзвіниць їх храмів обстрілюють українських військовиків, коїться ними також в інших формах різна антиукраїнськість. Промосковськими, сепаратистськими є також ті проповіді, які виголошуються із багатьох церковних амвонів УПЦ МП і на

несапаратизованих теренах України. Згадаймо принагідно недавній бунт проти промосковських орієнтацій двох батюшок з УПЦ МП на Житомирщині. Але ж у багатьох парафіях промосковської Церкви затуркані проповідями батюшок віряни просто мовчать, подеколи сприймаючи при цьому такі проповіді за істину. Буває й так, що в храми цієї Церкви для відспівування не допускаються домовини загиблих воїнів з українських військових частин. Подеколи таку позицію виявляють священнослужителі УПЦ МП в храмах не лише на окупованих територіях, а навіть і на вільних українських землях, що зумовлює з'яву внутріобщинних конфліктів, конфліктів кліру і мирян: прозріді віряни виганяють таких священників із храмів, переходять громадами до Автокефальної Церкви чи Київського Патріархату. На допомогу цим промосковським священникам, щоб не допустити зміни юрисдикційної належності їх громад, приїзять групи промосковських монахів і спеціально для цього утворених в деяких парафіях Церквою штурмових груп. Та й місцева влада ще часто стає на захист так званого «канонічного священника». Адже Президент є якимсь там церковнослужителем УПЦ МП.

Внаслідок такої ситуації в УПЦ МП маємо не лише міжконфесійний конфлікт на окупованих територіях, а й внутріцерковний конфлікт в громадах УПЦ МП на вільних землях, конфлікт між УПЦ МП й іншими Церквами країни, насамперед Київським Патріархатом. При цьому частина із московсько-православних громад переходять в Церкви іншої юрисдикції, що, зрозуміло, загостило в Україні відносини Церкви Московського Патріархату з іншими конфесіями і насамперед із Церквою Київського Патріархату, Українською Автокефальною Православною Церквою, Греко-Католицькою і Римо-Католицькою Церквами, які постали єдиною духовною силою під час подій національно-демократичної революції. Ці Церкви, на відміну від Московсько-Православної, виступають за незалежну Україну, проти її входження в якусь нову промосковську імперську структуру типу Євроазійської Асоціації, спільноти «исторической Руси».

Керована владикою Онуфрієм в Україні Московська Церква далека від усвідомлення дійсних причин переходу її громад в Київський Патріархат, розглядає це як «захоплення храмів», як «обмеження прав вірян МП». То ж сліпим треба бути, щоб не бачити те, що насправді вони мігрують в іншу юрисдикцію із-за неукраїнськості церковного керівництва УПЦ МП, насамперед ворожого Україні митрополитів із її Синоду, окремих священників із парафій цієї Церкви, монаших спільнот, а ще більше різноманіття братств, які сама УПЦ МП за років митрополита Володимира (Сабодана) віднесла до так званого «політичного православ'я».

Не додав авторитету Московсько-Православній Церкві України і згаданий вже вище вчинок її предстоятеля Онуфрія, керуючого справами

Антонія та настоятеля Свято-Троїцького монастиря архієпископа Йони, коли вони відмовилися на урочистому засіданні в Київській опері з приводу перемоги у Другій світовій війні піднятися із сиділок і разом із всіма присутніми, стоячи, вшанувати полеглих на полях війни, бійців АТО, яким Президент Порошенко присвоїв звання Героїв України. Ці три недохристияни (інакше назвати їх не можу) сиділи з понуреними головами демонстративно на своїх місцях. Цією сидячкою московські владики висловили зневагу і до пам'яті мого батька, брата, діда, дядька, які загинули у Другій світовій. До їх нібито священничих голів не доходить, що Росія коїть агресію, що вона прагне знищити українську незалежність, що вона ладна ще на століття, а то й на довічно зробити нас своїми рабами. Для Онуфрія дивись (тут він тупо повторяє Путіна) на Донбасі маємо братовбивчий конфлікт, а не агресію фашистів-росіян.

То ж можна гордитися з того, що 44% громадян країни, згідно опитувань Міжнародного центру перспективних досліджень, відносять себе до Київського Патріархату, а до Московського лише 21%. Похвально, що на питання, яку Церкву ви вважаєте Церквою українського народу, більшість вважає саме Київський Патріархат. Більше того, 19% українців назвали Московський Патріархат Церквою держави-агресора, а галичани і того більше – 42%. Особисто я гордий цим, бо не помилився, прилучившись в червні 1882 року до утворення Київського Патріархату. Хоч ця Церква десь майже в три рази менша за кількістю парафій, ніж в Промосковська Православна, але треба рахувати насамперед не парафії (часто мертві), а кількість мирян в них. Їх УПЦ КП має у два рази більше.

Правда, не хочу тут адресувати УПЦ МП лише означений негатив. Багато священнослужителів Церкви не підтримують її нинішнє керівництво і в розмовах з ними засуджують його діяльність. Особливо активними у виявленні прагнення повернути УПЦ МП на проукраїнську зорієнтованість є митрополит Черкаський Софроній, митрополит Переяслав-Хмельницький Олександр (Драбинко), недавній прес-секретар Церкви, рупор її на Майдані протоієрей Георгій Коваленко та ін. В практичній діяльності конфесії можна знаходити і позитив, зокрема волонтерську діяльність місії УПЦ «Милосердя без кордонів».

Принагідно тут згадаймо волонтерство УПЦ КП, ті десятки автомобілів, сотні бронежилетів, багато чого іншого, що Патріарх Філарет від імені УПЦ КП передав в зону АТО. Згадаймо про ті продовольчі конвої, які щотижня відправляються від Михайлівського монастиря Києва на Схід країни. Згадаймо також поїздки Патріарха Філарета в закордоння із миротворчою місією, закликом до американських і західноєвропейських властей про допомогу Україні. Вражає насиченість у квітні зустрічами 86-літнього Святійшого в Брюселі із різними діячами європейських інституцій (Див.: Голос Православ'я. – 2015. – № 9). Згадаймо і про нагородження Святійшим українських військовиків і волонтерів церковним орденом «За жертвність і любов до України», іншими

церковними нагородами. Тяжко навіть коротко назвати ті форми волонтерства, до яких вдається Київський Патріархат і його невтомний в цьому Предстоятель.

Владика Онуфрій ладний закликати лише до якогось абстрактного миру без засудження при цьому любого йому московського агресора, вже «святого» для нього Володимира Путіна. Певне так діє Онуфрій із-за жалю за тими промосковськими найманцями і сепаратистами, що гинуть у створеному рідною владиці Москвою військовому протистоянні, прагненні російських фашистів відхопити ще кусок української території для своєї імперії. Патріарх Філарет нагадує Москві про загарбання нею українських земель на Кубані, Курщині і Вороніжчині. Владика Онуфрій про це їй ніколи навіть не згадує і не згадає із-за своєї промосковської свідомості. Він скоріше віддасть (та й вже віддав Крим у відання Москви), ніж засудить агресора і сепаратиста. То ж слухним є бачення в таких діях владики криміналу.

За тих умов, які склалися в Православ'ї України, говорити про поєднання православних Церков її теренів не має сенсу. Треба знати те, що українсько-київське православ'я докорінно відмінне низкою своїх ознак, чітко визначених в працях О.Сагана, від московського. Якщо врахувати те, що в Україні живе десь 20% росіян і ще стільки ж є зросійщених, то не варто сподіватися на те, що в Україні може бути лише одна Православна Церква. Не варто Троянського коня впускати в Українське Православ'я. В тому числі й із самозакоханого єпископату УАПЦ, що здатний скоріше до руйнувнь, ніж творення. Нині скоріше мова мала б йти про Українську Автокефалію для УПЦ КП і водночас про екзархат Російського Патріархату на умовах конкордату його з українською державою, яким би чітко визначався характер і форми його буття на українських теренах. Екзархат не мав би бути рупором Москви і провідником «руського мира» в Україні. Проблема поєднання УПЦ КП та УАПЦ має вирішуватися скоріше на парафіяльному, а не єпископському чи міжцерковному рівні.

Питання умов об'єднання з УПЦ КП має ставити команді Онуфрія не українська влада, як це дехто радить, а самі парафіяни Церкви Московського Патріархату. Так, у своєму відкритому, гнівному і обурливому листі Онуфрію громада із тернопільського села Круголець, переживаючи за долю Церкви, факт втрати нею парафій, наголошує: «Ваше мовчання і негласна підтримка політичного курсу єпархії є основною причиною розколу, що відбувається в УПЦ. У нас забирають храми, ви непомітно втрачаєте паству і невідчуваєте цього. Патріарх Кирило називає це гонінням на Руську церкву. Це – неправдиво. Люди втрачають на війні своїх дітей, синів і батьків. І, слухаючи патріарха, бо вашого слова не чути, наші віряни впадають у відчай... Ви ж поводитися як просто найманець, ми ж опинилися між молотом і ковадлюю, між горем свого народу й ворожою щодо нього позицією патріархією... Церковний народ не вірить своїм пастирям – ось в чому біда. Настав час, коли

не можна слухати патріарха без болю в серці, без страху за майбутнє нашого народу і нашої церкви. Він надто далеко зайшов у своїй політичній діяльності. Рівно настільки, наскільки «православна армія Новоросії» заглибилася на територію України. Патріарх не за Церкву свою вболіває, а за величезну імперію від океану і до океану».

Зіпсутою платівкою виглядає та брехня, до якої постійно вдається Церква Московського Патріархату в своїх оцінках другої Церкви часу Майдану Української Греко-Католицької. Поширюючи інформацію про нібито наявну співпрацю цієї Церкви в роки Другої світової війни з фашистською Німеччиною. Московські владика в спосіб оббріхуванням прагнуть формувати і в Україні, і в Росії ворожість православних до греко-католиків як фашистів, вимагають від Ватикану навіть ліквідації в якийсь спосіб УГКЦ, парафії якої розміщені нібито незаконно на якихось дивись «канонічних московсько-православних територіях». Цей, обстоюваний Московським Патріархатом жупел «русско-православной каноничности восточно-славянских земель» стовідсотково нагадує путінівські фашистські заяви про «русскость» всіх земель, де є хоч один російськомовний і необхідність навіть збройного їх захисту і завоювання.

Москва явно усвідомлює при цьому те, що, не будь Греко-Католицької Церкви, українці давно московсько-оправославилися б, а при цьому через вжиток в тій Церкві, яка була віками домінуючою на всіх теренах України (крім Галичини, Волині і Буковини), в богослужбовій практиці лише російської мови, забули б свою рідну, українську, всі стали б малоросами, що рівнозначно – москалями. То ж такі ворожі щодо українців московські оцінки, як на мене, дають підставу сприймати Греко-Католицьку Церкву в ролі основного (а то й єдиного) історичного чинника збереження українства. Саме за цю спасенну місію в українській історії, взагалі в долі українського народу, УГКЦ є так ненависною московським православним. Вони прагнули до повного омосковлення українців. Перепоною їм в цьому ефективно і дієво постав саме український греко-католицизм.

Москва закидає УГКЦ її співпрацю в роки Другої світової війни з німцями, а відтак – з фашистами. Наука засвідчує, що в оцінках цієї «співпраці» треба мислити історично. У приході на українські терени німців Церква (як і вся західно-українська спільнота) напочатках вбачала шлях і засіб позбавлення від тієї російсько-фашистської влади, яка нахрапно прийшла у вересні 1939 року на їх терени і почала тут нищити все те, що засвідчувало свою українськість.

Засвідчуємо тут той факт, що те порозуміння, яке керівництво УГКЦ мало в другій половині 1941 року з німецькою владою (а це нині вип'ячує Москва з метою дискредитації цієї Церкви, обзивання її «фашистською»), було тимчасовим, виявленим з міркувань очікування можливої допомоги з боку Німеччини українцям у постанові/проголошенні незалежної Української держави. Але такі орієнтації були наявними

до того часу, допоки й німці (як і раніше совіти) почали боротьбу із проголошеною у Львові Українською Республікою, допоки вони організували, подібно коєнням москалів в 1939–1941 роках – арешти й ув'язнення лідерів і діячів українського національного руху (в тому числі й Степана Бандеру).

На Волині саме в цей час у відповідь на ці антиукраїнські акції з'явилася Українська Повстанська Армія (УПА), яка стала вести боротьбу водночас проти двох фашистів – російського і німецького, сталінського і гітлерівського. То ж не українці є фашистами: ми не йшли на чужі землі з метою нав'язування там силою свого світосприйняття, своєї національної експансії і життя за нашими мірками, а ті, хто з метою загарбання, прийшов в Україну і прагнув зробити з неї свою колонію. Російську навалу благословляла Московська Православна Церква, яку в свою чергу благословив на легальне існування й активну діяльність в СРСР в 1943 році московський «богомданий вождь» Йосиф Сталін, відродивши Московський патріархат.

Відтак, боротьба УПА проти радянських інституцій і вояків у 40–50-десятих роках м.ст. не є якоюсь ознакою фашизму, бо ж ця боротьба була зорієнтована саме на ліквідацію в Україні і німецьких, і російських фашистських інституцій, які привносили і встановлювали на наших теренах завойовники-колонізатори – і московські, і німецькі.

То ж Росії і Московському Патріархату слід шукати вияви фашизму в собі. Чим відрізняється їх нинішній фюрер Путін від Гітлера? Абсолютно нічим. Чим відрізняється зорієнтованість гітлерівського вчення про арійську націю від путіно-кирилівської концепції «русского мира»? Нічим.

Та й Берестейська унія 1596 року, яка призвела до утворення і виокремлення в Україні «з'єдиненої Церкви», також була тактичним кроком українського єпископату. В такий спосіб він хотів позбутися пониження статусу своєї Церкви польським єпископатом. Це засвідчують своєю зорієнтованістю при їх уважному прочитанні Артикули Берестейської унії.

Впродовж XVII–XX століть історії України саме Греко-Католицька Церква у свій спосіб активно боронила українство від зникнення, від зазіхань на нього з боку поляків, москалів, мадьяр, румун та інших, для кого наша самостійність, прагнення до національного виокремлення були більмом в оці. Такої протидії зовнішньому ворогу ніколи не виявляла православна Церква теренів України. Дух українськості в ній ще якимось животів на ниві побутового життя сільських парафій, а спільотно вона була в ці століття повністю московською. Через російську мову богослужінь під виглядом церковно-слов'янської тут насаджувалася російська ментальність. Один із ідеологів московського православ'я Дм.Мамонтов зазначав: «Ми не повинні забувати, що церковнослов'янська мова є, якщо хочете, богослужбовою мовою єдиної

нації – російської нації, в яку входять три народності: великороси, малороси і білороси. Якщо буде здійснений переклад літургій на нинішню розмовну російську мову, то це дасть поштовх церковним і етноцерковним поділам: моментально знайдуться бажаючі здійснити переклад на білоруську і українську мови. До певної міри ці досвіди перекладів закріплять той факт членування, поділу єдинної російської нації, який нині спостерігається у нас на очах. Природно, що Церква сприяти подібного роду досвідам національного членування аж ніяк не повинна і не може». Богослов при цьому чітко наголошує, що політичне значення збереження церковнослов'янської мови полягає в тому, що за «нинішньої ситуації розпаду раніше існуючих суспільних і братських зв'язків мова слов'янського Православ'я стає «найголовнішим елементом зв'язку слов'янської цивілізації» (Мамонтов Дм. О языке богослужения // Современное обновленчество-протестантизм «восточного обряда». М., 1996. – С. 144). А між тим та ж російська мова, за яку ратують в московсько-православних храмах, не є, згідно християнської богословської практики, сакральною. Новий Завіт радить вірянам не користуватися в релігійному житті «незнайомими мовами». Для православних вірян-українців російська і є такою «незнайомою», чужою, а не своєю.

Московською Церквою також століттями подавалася в церковних видруках і проповідях російська історія як визначальна складова української. Календар цієї Церкви був переповнений російськими святими, події російських загарбань сакралізувалися і всіляко оспівувалися. Це збереглося й понині, коли Росія, не маючи для цього чогось іншого, всіляко хизується своїми військовими перемогами. Так, вже давно європейські країни і США у травні вшановують пам'ять загиблих в Другій світовій війні, Росія ж святкує «День Перемоги», чим прагне звеличити себе у світовій історії.

Наша Греко-Католицька Церква, саме як українська спільнота, у всіх виявах цього далеко перевершує Церкву владики Онуфрія (Березовського), яка у своєму найменуванні – УПЦ – має слово *Українська* і часто цим прикривається, не маючи за своєю суттю і діяльністю чогось українського. Давно пора перереєструвати її на *Православну Церкву України* (а то й «в Україні») *Московського Патріархату*, а чи ж в «*Русскую Православную Церковь на Украине*», як її вже назвав Володимир Путін. Ініціювала таке перейменування на місцевому рівні шляхом перереєстрації Волинська обласна рада, посилаючись на промосковську зорієнтованість УПЦ за нинішніх умов і враховуючи оголошення Верховною Радою України Росії країною-агресором. Але таке перейменування на всеукраїнському рівні відбудеться скоріше тоді, коли Україна матиме *українську* владу й *українську* раду, *українського* Президента і Уряд.

Тут варто наголосити ще й на тих симпатіях до Московської Церкви, які виявляє Ватиканська курія, а відтак прислуховується до неї при вирішенні питань суспільного буття УГКЦ. В цій курії існує також переконання, що в одній і тій же країні не може бути якісь дві католицькі Церкви. Апостольська Столиця не спішить об'єднати в одне управління, підпорядкованість зрештою Київському офісу, всі греко-католицькі єпархії світу. Навіть діюча в Закарпатті греко-католицька єпархія діє поза українським керівництвом Церкви греко-католиків.

Курія Апостольської Столиці нехтує Україною за факту надто великої улесливості, всіляких приниженнях при цьому перед нею її Греко-Католицької Церкви. Може не варто до цього вдаватися і виявити зрештою все ж якось свою гординю, повернутися в чисте православ'я не лише в обрядово-літургійній сфері, а й у віроповчальній та організації конфесійного життя. Папа (особливо це було за Павла VI) не шанує нас, українців, які стільки бід перенесли із-за своєї відданості їм через свою належність до УГКЦ, то чому маємо шанувати його. Відтак повернення до Православ'я було б для українців великим здобутком: зник би конфесійний поділ їх християнства, наявне протистояння Сходу і Заходу; зникло б вікове приниження нас через дещо утаємничене несприйняття Ватиканською курії нашої Церкви, визнання як чогось неповноцінного в католицькому світі; вдалося б повернутися до шевченко-франківського розуміння католицизму, повернутися на стезю власне Українського християнства, яке з'явилося на наших теренах ще до християнського розколу 1054 року.

Дивним фактом є те, що навіть за явної агресії Росії, наявності тисячі жертв Папа Франциск жодним словом не засудив московського загарбника і лише, подібно московсько-православному з України Онуфрію, закликає до якогось абстрактного миру. Більше того, папа Франциск подібно своєму довоєнному попереднику, що цілувався з Гітлером, вдався до цього з Путіним, навіть нагородив цього фашиста якоюсь пам'ятною медаллю. А міг би легко відмовити в аудієнції, бо ж Путін запізнився на зустріч на півтори години. А так – папа лакейське чекав нинішнього фашиста! Я не належу до католиків, а відтак можу сказати: «Ганьба і сором!». Вищу думку мав про папу Франциска, а він виявився нижчим у своїй гідності навіть від Президента Білорусі Лукашенка, який не поїхав на 9 травня до Москви, бо ж, дивись, «у мене буде свій парад у Мінську».

Водночас хочу тут принагідно наголосити на тій явно проукраїнській позиції, яку зайняла в час Майдану Римо-Католицька Церква України. В Олександрівському соборі Києва, що на Володимирській гірці, знаходили притулок майданівці. На сцені Майдану ми майже щодня бачили і чули палке слово владики Станіслава Ширококорядюка. Вийшла друком його книга «Боже, спаси Україну...».

Свою активну підтримку вимог національно-демократичної революції в місяці Майдану особливо активно виявила Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій. Очільники релігійних спільнот, які до неї входять, мали неодноразові зустрічі з колишнім Президентом В. Януковичем з метою збереження проєвропейського вибору України, толерантного вирішення питань протистояння влади і народу, долі Майдану. Але для нього, як білоруса, далекими від здійснення національні прагнення українського народу.

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій багато зробила для недопущення того кровопролиття, яке зрештою все ж відбулося на Майдані. Хотілося б тут особливо відзначити роль Патріарха УПЦ КП Філарета в зорієнтованості на Україну діяльності цієї Ради. Він не боявся прямо і гостро ставити під час зустрічей з представниками влади значимі питання і давати конструктивні пропозиції верхневладцям. Згадаймо, хоч би чомусь не зауважену пресою, досить влучну реакцію Патріарха на слова Януковича, що всі «питання вимог Майдану» має вирішувати суд. Філарет тоді зауважив, що «Ісуса Христа також суд судив, а бачите до чого зрештою все це призвело». Знаючи, кому і як служить суд в Україні, Святійший цим наголосив: давайте не покладатися на суд. Керуючись головним моральним принципом християнства – принципом людинолюбства, Філарет дав можливість структурам своєї Церкви відзнаходити можливі форми підтримки протестуючого народу. Тогочасна діяльність Київського Патріархату слугувала прикладом активної підтримки стражденного народу, до чого може вдатися будь-яка конфесія, а тим більше християнська, якщо вона сповідує принцип любові до ближнього, воліє прилучити до цього Боже благословіння.

Ще раз засвідчимо, що саме Михайлівський монастир і його собор став і першим прибіжищем для протестуючої студентської молоді, відвернення кровавих побоїщ беркутні, став притулком, їдальнею і лічницею для майданівців, а насамперед місцем їх зустрічі з Богом. Богослужіння тут вершилися в дні Майдану практично безперервно.

Розглядаючи тему Церква і Майдан, ми все ж маємо конкретизувати поняття *Церква*. Бо ж деякі з конфесійних спільнот, зокрема протестантських, в ті дні ховалися за свою членську спільнотність у ВРЦіРО, але не з'являлися на Майдані окремо, так як і не підключаються вони нині до волонтерської діяльності в зоні АТО, до засудження агресора тощо. Війна з Росією залишається якось поза ними. Складається враження, що цією своєю «мовчанкою» вони прагнуть забезпечити собі благосхильність Москви, якщо вона, дивись, піде війною і завоює Україну. То ж маємо серед деяких конфесій приховане очікування російського окупанта.

Таким воно було і в дні Майдану. Деякі конфесійні спільноти своєю нейтральністю прагнули забезпечити спокій своєї діяльності при, дивись, можливій перемозі Януковича в боротьбі з Українською революцією.

Таку тактику вони виявляють і нині. Не буду ще раз згадувати при цьому наших московсько-православних. Тут хотілося б назвати насамперед ті протестантські спільноти, які зберігають свою євроазійську зорієнтованість, зберігають певну підпорядкованість конфесійним центрам, що діють в Росії. Принагідно згадаймо наших баптистів і адвентистів сьомого дня. І це при тому, що чітку позицію несприйняття щодо московського агресора займають очолювані Михайлом Паночком українські п'ятидесятники. Тут маємо пряме протистояння з Московським керівництвом ХВЄП, один із лідерів яких – Ряховський – навіть ходить у статусі радника В. Путіна.

Духовну опіку, свої приміщення повстанцям Майдану надавали лише Церква Київського Патріархату, Греко-Католицька та Римо-Католицька Церкви, навіть *Німецька* Лютеранська Церква. В їхніх храмах майданівці тимчасово розміщували госпіталі, їдальні, спальні, склади. Нині саме ці конфесії виявляють дієву волонтерську роботу. Вони збирають пожертви від своїх вірян тим волонтерам, які везуть зібране не тільки українським воякам, а й жителям окупованих і неокупованих поселень Донбасу, незалежно від того, які віросповідні симпатії вони виявляють. При багатьох християнських громадах на вільній території названі вище Церкви організують приюти, дитячі будинки, лікувальні установи для переселенців. В українських військових частинах працюють капелани цих християнських Церков України. Майже щонеділі в Києві і в інших містах України на майданах проводяться екуменічні молитви за мир, за єдність України. Все це є своєрідним продовженням вияву сформованої Майданом громадянської релігії.

Сумним винятком в цьому була і є проросійськи зорієнтована Православна Церква України Московського Патріархату. Ніби глумлячись над гіркою долею України, яка знаходиться фактично в стані війни з Росією, глава УПЦ МП Онуфрій оприлюднив своє Звернення з нагоди відзначення річниці подій на Київському майдані (Див.: Церковна Православна газета. – 2015. – № 3). В ньому він жодним словом не засудив владу Януковича, яка спричинила Майдан і зрештою призвела до людських жертв – не тільки Небесної Сотні, а й вже декількох тисяч українців на полях фактичної війни з російським фашистом. При цьому Предстоятель цієї Церкви не називає явних винуватців побоїщ – і Майдану, і АТО. У його Зверненні до річниці Майдану відсутнє прохання до Путіна чи його православного очільника припинити втручання в події в Україні, а лише звучить благання до Бога «докласти мудрості і християнської любові всім, від кого залежить припинення цього жахливого кровопролиття». В такий спосіб глава УПЦ МП до «всіх» винуватців кровопролиття відносить і українську владу, і загалом весь український, а не московський народ, який своїми 89 % відсотками висловлює хвалу своєму фюреру, підтримку організованої ним агресії на українські землі.

На відміну від Онуфрія, глава УПЦ КП патріарх Філарет закликає віруючих відповідно до своїх релігійних переконань та можливостей брати участь в обороні Батьківщини. Заради спільної перемоги, наголошує Святійший, один нехай іде до війська, інший – нехай посилено працює на своєму робочому місці, ще інший – хай допомагає армії, як капелан чи волонтер, своєю працею у шпиталях, допомагаю родинам військовослужбовців, постраждалим мирним мешканцям Донбасу та вимушеним переселенцям зі Сходу і Криму. Патріарх Філарет нагадує сумні факти українських історичних поразок, зумовлених сварками провідників між собою за владу і повноваження. «Для подолання агресії, встановлення справедливого миру в Україні потрібна консолідація зусиль суспільства, всіх гілок державної влади, політичних партій і громадських організацій. До такого єднання зусиль в обороні Батьківщини, у допомозі захисникам Вітчизни та постраждалим мирним мешканцям Донбасу ми закликаємо і віруючих всіх Церков та релігійних організацій», – наголошує Патріарх. Він особливо закликає молитися за захисників України, які, заради нас, віддають своє життя на фронтах АТО. Щодня ми бачимо, попри всі неправдиві оцінки Московського Патріархату, наголошує Святійший, реальні воєнні дії, які коїть Росія проти України. При цьому вона вдається навіть до фарисейства, «коли під виглядом гуманітарної допомоги» завозить на Донбас військову техніку та боєприпаси... Але, окрім цього зовні баченого фронту, агресор вдається і до утаємниченого ефесбешного фронту. Зокрема, ним є ставка на знищення УПЦ КП – Церкви, яка першою припинила згадувати Януковича під час Богослужінь, яка направила десятки своїх капеланів в зону АТО, віддала сотні мільйонів пожертв (Експрес. – 2015. – 16 лютого).

Така позиція глави УПЦ КП не може не дратувати не тільки його особистих, а й утаємничених ворогів України. Згадаймо, як не так давно свіжеспечений доктор філософії через газету «День» та інші ЗМІ добивався від Філарета наслідувати приклад глави УГКЦ Любомира Гузара і папи Бенедикта XI й відмовитися від предстоительства в Київському Патріархаті.

Потаємні атаки на Патріарха Філарета, який є не тільки духовним і моральним авторитетом всієї України, а й талановитим адміністратором, переслідують мету вивести очолювану ним Церкву за рамки дієво зорганізованих антиросійських сил, піднести вагу УПЦ КП в релігійному середовищі з її нібито нейтральною позицією.

Часто УПЦ КП називають канонічною Церквою, а УПЦ КП – неканонічною. А між тим все навпаки. Почнемо з аналізу статусу так званого Харківського архієрейського собору 1992 року. Чи збирався цей «собор» саме як «архієрейський собор»? Ні, єпархії просто закликали до Харкова на якісь бесіди, але не на собор. Згідно Статуту УПЦ Церкви на Архієрейський собор мав скликати владик тодішній, ніким ще не зміщений Предстоятель Церкви, цебто митрополит Філарет.

Цього не було, потаємно владик запрошував Харківський єпарх Никодим (знову малорос – Руснак), не маючи на те ніяких прав, хоч, кажуть, що нібито було повеління йому на це Московського Патріарха. А може дійсно мав право повеліти скликати такий Собор українських владик Московський патріарх як глава РПЦ? Знову ж ні, бо ж УПЦ вільна в управлінні. Хто мав керувати цим Харківським зібранням, яке подають як архієрейський собор? Знову ж Філарет. Цього не було. На якій підставі виникло питання зміни згідно Статуту УПЦ пожиттєвого її Предстоятеля, цебто того ж митрополита Філарета? Заяви від нього на переобрання з якихось причин не було. Ніхто якесь пояснення необхідності цієї зміни глави Церкви в Україні не дає і ні в який спосіб не з'ясовує. Скоріше Москва буда невдоволена прагненням Філарета зреалізувати актуалізований з волі Президента Л. Кравчука принцип «Незалежній країні – незалежну Церкву», що сформований на основі новозавітного положення, що єпископи країни повинні мати свого першого. Якщо постає така потреба, то з кого має бути обраним цей новий предстоятель? Знову ж – із своїх одного, в нашому конкретному випадку – із єпархів Українських єпархій, а не Ставропольського владика з Росії, хоч він і є українцем за національністю.

Відтак проведене в Харкові збіговисько єпископів українських єпархій з обранням на ньому Предстоятелем УПЦ митрополита Володимира (Сабодана) є неконічним, нестатутним. По суті виникле в Харкові сектантське новоутворення незаконно перебрало на себе статус УПЦ, не одержало офіційну реєстрацію в державних органах, діяло всупереч невизнанню його Верховною Радою України. Діюча як законна, очолювана митрополитом Філаретом УПЦ всупереч «харківськими відходникам» у червні 1992 року пішла на об'єднання із УАПЦ, а відтак припинила своє існування як окрема церковна структура. На основі Харківського зібрання владик з'явився церковний новотвір, який мав би не механічно діяти як та ж УПЦ, а як новопроголошена нова церковна структура, із своїм новим помісно-соборноприйнятим і в державних органах зареєстрованим Статутом. А чи є це? Немає. То ж так звана УПЦ МП чинить вже десь 25 років правову довільність і давно мала б пройти свою перереєстрацію або ж мати заборону на свою діяльність.

Визнаємо тут те, що за понад 20 років предстоятельства Філарета в УПЦ КП відбулися помітні значимі зміни. Вона має вже біля півтисячі парафій, нею налагоджено систему православної освіти, зріс авторитет Церкви в суспільній сфері до рівня визнання її Церквою українського народу. На відміну від колонізованої УПЦ, Київський Патріархат має світове громадське визнання самостійної церковної спільноти. Філарет виїздить в країни зарубіжжя, де його приймають світового рангу лідери. Такого визнання Онуфрій не має. Визнаємо і те, що знищити Київський Патріархат, поки його главою є Філарет, неможливо. Владика присвятив 25 останніх років свого життя утвердженню незалежності і самобутності

Українського Православ'я, а відтак став духовним і моральним ворогом Кремля. Ненависть Москви до нього була така, що їй в 1997 році навіть вдалося незаконно піддати його анафемі. Правда, він не першим був українцем, підданих Москвою такій «нагороді». До нього був, скажімо, славний гетьман Мазепа, ім'я якого Московсько-Православна Церква України добилася від неукраїнської влади Києва зняти із назви вулиці в Києві (перейменована на Лаврську), на якій красуються донині ще з собачої зневаги до їх будівничого не зруйцовані храми. Хоч владика Філарет має вже 86, але своєю бурхливою діяльністю в різних сферах громадського, церковного і міжцерковного життя ще не подає ознак наявності їх. Патріарх Філарет своїм здоров'ям робить заяву ще на роки життя, що є гарантією того, що утверджена Майданом українська зорієнтованість релігійного життя України збережеться.

Майдан проснув українців до історичної творчості, складовим елементом якої є вибудова саме своїх Церков, різноконфесійних спільнот. Майдан – це удар по путінівському маренню відродження не то що Радянського Союзу, а й Російської імперії, вибудови при сприянні Московського Патріархату «руського мира». Ми покликані ним визначитися в обрисах власне *Українського світу* й при підтримці конфесійних спільнот, що формували в майданівські місяці громадянську релігію, розбудовувати його. На відміну від етнонаціоналістичного «руського мира» (не русьського), обстоюваного однією Церквою – Московсько-православною, Український світ постає полем діяльності конфесійних спільнот, що прилучилися до формування громадянської релігії Майдану. Шкода лише, що це не стало об'єктом уваги Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій, для якої проблема нашого національного відродження і участі в ньому чомусь взагалі не існує, не стало складовою й діяльності з'явленого в майданівські дні і вмерлого із-за боязні олігархату Всеукраїнського об'єднання «Майдан». У всякому разі можемо засвідчити той факт, що Майдан породив громадянську релігію, а ті, хто стояв на його сцені і прийшов до влади із-за непотрібності їм її втратив.

Проте Майдан засвідчив: а) наявність в Україні можливостей постановня української громадянської релігії, зокрема наявність україноцентричних релігійних спільнот і толерантних міжконфесійних відносин; б) необхідність орієнтацій на її формування і конфесій, і державних, і громадських організацій; в) потребу наукового осягнення самого феномену Української громадянської релігії, утворення громадського ядра з практичної реалізації з'яви останньої.